

ბიუროკრატის ჩვილი

1905

„საწყალი ბიუროკრატია! ყველამ ყბად აიღო და ლამის იგი წყალს წააღებინონ. ვინ იცის, რას არ აბრალებენ საცოდავს! მანჯურიაში დამარცხდა რუსის მხედრობა და ზღვაზე ფლოტი გაუნადგურეს იაპონელებმა რუსებს. რადა? რა შუაშია ბიუროკრატია? გემები აკლდა როჟესტვენსკის? ზარბაზნები და ტყვიანამალი? იქნებ, სურათი არა ჰქონდა, ან ქვანახშირი? ყველაფერიც ბევრი ჰქონდა, იმავე ყბადაღებულ ბიუროკრატის წყალობით. ახლა ჯამაგირს არ იკითხავთ? როჟესტვენსკის წლიურად ტოგოზე ოცჯერ მეტი ჯამაგირი ჰქონდა. რისთვის? რადა? იმიტომ, რომ უფრო ერთგული ყოფილიყო სამეფო ტახტისა და თავის მადლიანის სამშობლოს მთავრობისა; უფრო უნდა წაქეზებულიყო, მეტი მხნეობა, მეტი ერთგულება, მეტი მამაცობა გამოეჩინა.

ნუთუ ბიუროკრატის ის ცოდვად, დანაშაულად უნდა ჩაეთვალოს, რომ მოსამსახურე პირთა გულს იგებს, ამხნევებს კარგის ჯილდოს და კაი ჯამაგირების ძლევით? არა და არა. სტყუის, სცდება, ვინც წინააღმდეგს იტყვის და იფიქრებს, ნუთუ მეტმა ჯამაგირმა, მეტმა ყურადღებამ მთავრობისამ თავის ქვეშევრდომისადმი უნდა წაახდინოს და დააქვეითოს ადამიანი? როგორ შეიძლება? რა სათქმელია!

ან ჯარისკაცებს რა უჭირთ? არა ჰშიათ, არა სწყურიათ; მუკდენში საწყობები ფეხსაცმელებით სავსე დარჩა და თვით რუსის ლაშქარმა წაუკიდა ცეცხლი, სალდათები კი ფეხშიშველები დაიარებოდნენო. ესეც ბიუროკრატის ბრალიაო! ღმერთო, შემეწყალე, სად ფეხსაცმელები, სად ბიუროკრატია?! ეგ ერთი კაცის, რომელიმე პოლკის უფროსის ბრალია და არა მთელის ბიუროკრატისა. იქნება, ბრალად არც კი ჩაეთვალოს თვით ამ პოლკის უფროსს ასეთი საქციელი. ვინ იცის, რა მოსაზრებით ხელმძღვანელობდა იგი? რატომ არ უნდა ვიფიქროთ, რომ იგი ჰზოგავდა, ინახავდა წაღებს საბოლოოდ და ამით ხაზინას მფარველობას უწევდა? ნუთუ დაზოგვა, სარისტიანობა ვისგანმე დასაძრახისია? ხალხს, სწორედ, ტვინი გადაუბრუნდა!...

ყველაზე მეტად კიდევ ეს მაცებს და მაკვირვებს: დამდგარან და საჯაროდ გაიძახიან, იაპონელები იმიტომ გვამარცხებენ, ჩვენი ჯარისკაცი გაუნათლებელია, შეუგნებელი, არა აქვს საკუთარი „მე“, საკუთარი მოსაზრება, ბრმად ემორჩილება უფროსის ბრძანებას, კვდება უფროსი და კვდება მისი ვინაობაც, იბნევა, აღარ იცის, რა ქნას, როგორ მოიქცესო. იაპონელი ჯარისკაცი სულ სხვაა: ნასწავლი, თვითცნობიერებით აღჭურვილი, ამიტომ თუნდაც უფროსი მოკვდეს ბრძოლის დროს, იგი საქმეს არ წაახდენს, რადგან იცის, რა გააკეთოს, როგორ მოიქცესო და სხვა. ამისთანებს სწერენ და ლაპარაკობენ.

მიკვირს, რაც ღირსებად უნდა ჩაეთვალოს ჩვენს ჯარისკაცს, ის ქვეყანამ ცოდვად მიიჩნია; თვითცნობიერებამოკლებული, სამსახურისათვის თავდადებული, უფროსის მადმერთებელი, უფროსის სიტყვის ამსრულებელი უკრიტიკოდ, უსიტყვოდ და მამაცი... მეტი ღირსებადა იქნება ჯარისკაცისა? შეიძლება კიდევ მეტი რამ მოვითხოვოთ? ხოლო უფროსს უნდა ესმოდეს, როგორ მოიხმაროს ეს ძალა, და ნუთუ უფროსებმა არ იციან არაფერი? ესეც ხომ ტყუილია. კარისკაცს სწავლა-მეცნიერება რად უნდა? არაფრად. თუ მკითხავთ, განათლება კიდევ აწყენს, რადგან განათლება ლმობიერ გრძნობებს უვითარებს ადამიანს. ჯარისკაცის ღირსება ორია უმთავრესი და უაღრესი: მამაცობა და მორჩილება. მორჩა და გათავდა.

დანარჩენი სულ ტყუილია, - დედაბრების ჭორებია. ჩვენი ჯარისკაცი რომ განათლებული იყოს, უფრო უარესობა დაგვემართებოდა.

ან ვის უნდა განათლებინა? ბიუროკრატისა რა საქმე აქვს განათლებასთან? ჩვენ გვაბარია ჩვენი საქმეები, აუარებელი ქალაქები, მისაწერ-მოსაწერი, გასაგზავნ-გამოსაგზავნი და სხვადასხვა. მოჰყოლიან უსირცხვილოდ და ამასაც ბიუროკრატის აბრალებენ. და განა მარტო ჯარისკაცთა გაუნათლებლობის მიზეზად გვხადიან? არა! განათლების სისტემის უვარგისობას გვიკვირებენ. განსვენებული ივანე სერგეის ძე ტურგენიევი ჭკვიან კაცად იყო ცნობილი და ისე გადაყრუვდა საზღვარგარედ ხეტიალით, რომ ჩვენი სწავლა-განათლების სისტემა შემდეგის ფორმულით გამოხატა: „ტემნა ვოდა ვობლიაცხო“. რა თქმა უნდა, რაკი იმან დაჰკმო ჩვენებური სწავლა-განათლება, სხვა, წვრილფეხობანი უარესს იზამდნენ.

აბა, რა დააშავა ჩვენმა სწავლა-განათლებამ, ერთი მიბრძანეთ? მინისტრის ალაგას _ მინისტრი გვეყავს, გუბერნატორისა _ გუბერნატორი, მაზრის უფროსისა _ მაზრის უფროსი, მღვდლისა _ მღვდელი, მასწავლებლისა _ მასწავლებელი, დიაკვნისა _ დიაკვანი, მამასახლისისა _ მამასახლისი და სხვა. ვინ იცის, ცაზე ვარსკვლავი არაა იმდენი, რაც სამსახურის სხვადასხვა საფეხურია, და ყველა საფეხურზე ათასი ადამიანია გამოქიმული. მეტიღა გულმოდგინება და პატრონობა შეიძლება? ეს კიდევ ცოტაა: ნასწავლები კიდევ იმდენი რჩება გარედ, უადგილობის გამო...

„ხალხს განათლება აკლია: სკოლები უნდა გამრავლდეს, ჯარზე კი არა, სწავლა-განათლებაზე უნდა იხარჯებოდეს, რაც შეიძლება მეტი ფული...“ _ გაიძახიან ლიბერალები და ჭეშმარიტებას კი თვალს არიდებენ, არ უნდათ დაინახონ იგი. დიად, ჭეშმარიტებას, რომელიც ამისა ზემორე აღვნიშნე. ვინც ისწავლა, იმათთვისაც აღარ არის კანცელარიებში „ვაკანსია“ და ახლა ზედმეტი განათლებული, ბოგანო ბრბო შევექმნათ, რომელსაც გულში არსებული წესწყობილების მიმართ სიძულვილის მეტი არაფერი ექმნება?! რაღა ვუთხრა ამ გონებადამთხვეულს ხალხს, ღმერთმანი, არ ვიცი. ნეტავი ღვთისა ძალითა, ყველას ჩემსავით ესმოდეს საქმის ვითარება და მაშინ ვნახავდით, თუ ეს მღელვარება ხალხისა და დრტვინვა არ მოისპობოდა. რა ქნას კაცმა, ხალათი ხომ თავის კეფას ვერ გადუხსნი კაცს და თავის აზრებს ვერ ჩაულაგებ. ეს რომ შეიძლებოდეს, ქვეყანაზე ერთბაშად ბედნიერება დამყარდებოდა. რამდენიმე მემამბოხე, ქვეყნის დამღუპველი, სახელმწიფოს მტერი... მაშინ სულ სხვა იქმნება, მაშინ ჩემს აზრთან მოვა ყველა; მაშინ ვედარავინ გაჰბედავს წინააღმდეგობას, ბოროტი აზრების ქადაგებას...

ხეპრე, ტეტია, ვიღაც ოჩოპინტრე გლეხი წამომდგარა, მთელ თვეობით პირდაუბანელი, იმის ხელში ნაჭერი პური ადამიანისაგან არ შეიჭმევა, და გაიძახის: „ჩვენ თანასწორნი უნდა ვიყვნეთო. შენც კაცი ხარ, მეცაო, ორივე ღმერთმა გაგვაჩინა ერთი და იმავე ლაფტალახიდანო“. ერთი ჰკითხეთ, როდის ვიყავით თანასწორნი, რომ ახლა ვიყვნეთ? სად თავადი, სად გლეხი. სად დამსახურებული კაცი, სად ტეტია, რომელმაც თავის სახელისა და გვარის საქალაღზე დაწერაც არ იცის.

მამული რაც მეტი გაქვს, უნდა გამიყო, რადგანაც მეც წილი მიდევს. შენც ქართველი ხარ, მეც, დედამიწა კი ჩვენ მამაპაპათა სისხლით მორწყულია: „საცა ერთი თავადი კვდებოდა, იქვე ათი და ასი გლეხი სდებდა თავსაო.“ ოჰ, ღმერთო ჩემო! მოდი და ღმერთი ნუ გაჯავრდება, ნუ გაგვიწყრება? ხელმწიფეს ვლალატობთ, ღმერთსა ვგმობთ. აი, რისი ბრალია ჩვენი დამარცხება შინა და გარეთ... ნუთუ ეს ასწავლა ბიუროკრატამ ქვეყანას? პირიქით, ვგონებ, რომ ამის

მთქმელს და მქადაგებელს სდევნიდა და სინსილას უქრობდა. დღეს ვინ არს ან ერთის, ან მეორის ერთგული? იგივე და იგივე ბიუროკრატია. ერთი მხოლოდ იგია პირნათელი ღმერთთან და მეფესთან. რა გინდა, შე კაი კაცო. იყავი ნიბლიასავით განაზული, იცხოვრე თავმდაბლად და ვნახოთ, თუ ღმერთი არ გიმშველის და შენზე ხელს აიღებს!.. მე დღეს სამსახურს გარეთა ვარ. ორმოცდაათი წელი ვემსახურე ხელმწიფეს ერთგულად და ერთხელ არ მახსოვს ჩემი უფროსისაგან „ზამეჩანიე“ მიმეღოს. რადა? მათა, რომ, თუმცა ახალგაზრდა კაცი ვიყავი, სამსახური როცა დავიწყე (ოცი წლისა), იმ თავითვე მესმოდა, რით მოვიგებდი უფროსის გულს, ფეხს როგორც წავდგამდი წინ. რასაც მიბრძანებდნენ, სიტყვის შეუბრუნებლად ვასრულებდი: „დაწერე!“ _ მზად იყო. „დაჰკა!“ _ მზად იყო. „დაიჭი!“ _ მზად იყო. ასე ამგვარად, დღეს კაცი დეისტვიტელნი სტატსკი სოვეტნიკი გახლავარ, ქვეყანა კაცს მეძახის და ხელმწიფის მოწყალება „პენსიაცა“ და ორდენებიც მაქვს.